

почуття слухачів. Підпорядкувавши свої промови персуазивності, Володимир Зеленський зміг привернути увагу реципієнтів, сформувавши у їхній свідомості образ агресора-варвара й образ народу України, який самовіддано виборює право власності на життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дяченко О.В. Застосування засобів мовно-маніпулятивної політичної діяльності в сучасних політичних процесах.
URL: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/diachenko/dis.pdf>
2. Фрасинюк Н. Мовні засоби вираження персуазивності в політичному дискурсі. Актуальні питання гуманітарних наук. Серія: «Мовознавство. Літературознавство». 2020. Вип. 32, т. 2. С. 129 – 133.
3. Павлушенко О.А. Персуазивність політичної промови як інструмент боротьби за міжнародну безпеку. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць. Вінниця 2022. Вип. 34. 164 с.
4. Палій Г.М. Мовно-стилістичні особливості публічних виступів політиків.
URL: <file:///C:/Users/Acer/Downloads/9624%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19188-1-10-20210318.pdf>

ДЖЕРЕЛА

Промови та звернення. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/speeches>

Інна Герасимчук
Наук. керівник – д. філол. н., проф. Завальнюк І. Я.

ЛІНГВОФОЛЬКЛОРИСТИКА ЯК ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ ПРО МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОЛЬКЛОРУ

Анотація. *Статтю присвячено аналізу лінгвофольклористики як нової галузі знань про мовностилістичні особливості фольклору, як науки про мовноструктурну й художньо-образну організацію текстів усної народної творчості.*

Ключові слова: лінгвофольклористика, фольклор, українська народна словесність, стилістика тексту.

Annotation. *The article is devoted to the analysis of linguistic folklore as a field of knowledge about the peculiarities of the stylistics of the language of folklore; as a science of language-stylistic, artistic and figurative organization of texts of oral folk art.*

Keywords: *linguistic folkloristics, folklore, oral folk art, text stylistics.*

Фольклор є неоціненним джерелом інформації про певний народ, органічною і невід'ємною частиною його культури. Жанри фольклору становлять історично сформовану художню систему, у якій усі типи творів перебувають у складних і досить своєрідних взаємовідношеннях. Потреба вивчення мовного змісту фольклорних текстів спричиняє появу перехідних дослідницьких галузей. Саме такою є і відносно нова в україністиці галузь філологічного знання – лінгвофольклористика.

Фольклор, безперечно, варто витлумачувати досить широко, адже в ньому є і художньоестетичне, і міфологічне джерело. Дохристиянський світогляд, вірування, народна психологія органічно ввійшли до системи усної народної творчості, особливо до її найдавніших жанрів. Потрібно зауважити, що знання давньої міфології відкривають нові можливості для потрактування й сприйняття багатьох жанрів фольклору як функціональної системи загалом. В Україні під фольклором зазвичай розуміють усну народну творчість, інакше кажучи, – усну словесність як сукупність текстів. Але останнім часом в українській науці простежуємо тенденцію до розширення поняття «фольклор»: від народної художньої творчості (словесної, музичної, танцювальної, драматичної тощо) до всіляких проявів народних звичаїв. Так, наприклад, у підручнику М. Б. Лановик і З. Б. Лановик «Українська усна народна творчість» [Лановик 2006] як найдавніший пласт народної творчості розглянуто магію, подано також і дохристиянські вірування давніх слов'ян, давню праслов'янську міфологію.

Майже всі дослідники усної народної творчості (Н. С. Колесник, М. Б. Лановик, Т. П. Беценко) одностайні в думці, що первісні язичницькі обряди й ритуали є першоосновою та джерелом виникнення усної народної творчості, оскільки вони поєднують словесні, музично-пісенні, хореографічні елементи, які згодом стали

основою поділу народних творів на епічні, ліричні та драматичні [Колесник 1996: 62–63].

Дослідник Р. Л. Сердега переконує, що саме тому відгомін найдавніших епох систем усної народної творчості дійшов до наших днів у формі вкраплень, образів, деталей народних текстів, що належать до значно пізніших періодів творення [Сердега 2016: 103–104]. Проте вони разом із археологічними, етнографічними пам'ятками давньої культури є матеріалом, що дає певне уявлення про доісторичні часи українського етносу. Отже, елементи давніх міфологічних уявлень, сюжетні мотиви ритуальних дійств опосередковано (зазвичай у поетично трансформованих формах) збереглись у фольклорних текстах (казках, легендах, обрядових піснях, баладах).

Попри те що до нашого часу не збереглися в чистому вигляді міфи слов'ян загалом й українського народу зокрема, як слушно зауважує М. П. Вовк, їхні сліди та залишки знаходимо в образах і звичаях, у багатьох фольклорних жанрах – веснянках, замовляннях, колядках, щедрівках, купальських і русальних піснях та ін. [Вовк 2014: 16].

Науковець Т. П. Беценко зазначає, що з давньослов'янською міфологією тісно пов'язаний також і народний епос, наприклад, бувальщини, легенди, перекази, які черпають із неї фабули, сюжети, мотиви та образи. Багато міфологічних елементів є і в казках, але вони відрізняються від міфічного світосприйняття своїм ставленням до дійсності (описувані в казці події не сприймаються як реальність) [Беценко 2016: 41].

Отже, усна народна творчість є умістилищем багатовікових традицій, звичаїв, обрядів, вірувань, віддзеркалює духовність усіх прошарків суспільства. Значення фольклору для культури є чи не найбільшим і не найвагомішим, він відбиває й репрезентує унікальні ментальні особливості, притаманні українському народові. За ними розпізнають українця та його характер. Духовне багатство української нації нерозривно пов'язане не лише з історичними подіями, які відбуваються навколо, а й із красою, силою та прагненнями щирої і волелюбної душі українця. Вважається, що знання фольклору якогось народу є знайомством із цим народом, адже через усну народну творчість відкривається найголовніша сфера духовності кожного етносу.

Лінгвофольклористика – наукова і навчальна дисципліна, яка має тісні зв'язки з різними гуманітарними науками, передусім із філологічними і суспільствознавчими. Тісно пов'язана

лінгвофольклористика з літературознавством (наукою, яка досліджує художню літературу і є системою наукового знання про мистецтво слова). Саме слово є першоелементом художньої літератури, а воно має як смислове (семантичне) наповнення, так і естетичне; не тільки повідомляє щось розумові, але й, звертаючи нашу увагу на себе, впливає на почуття та емоції людини своєю образністю, незвичністю, неповторністю, звуковою організацією, ритмом. Лінгвофольклористику цікавить смислове й емоційно-оцінне наповнення лексем, уживаних у текстах усної народної творчості. Отже, обидві дисципліни вивчають явища словесності: літературознавство – переважно факти художньої професійної літератури, а лінгвофольклористика – вербальні засоби фольклору.

Дослідник І. В. Гунчик у науковій праці «Український магічно-сакральний фольклор: структура тексту та особливості функціонування» зазначає, що «лінгвофольклористика вивчає різноманітні особливості мовноструктурної, мовностилістичної, художньо-образної організації текстів усної народної творчості; закономірності фольклорного стилетворення; мовностильову структуру фольклорного різновиду художньої творчості як колективної естетичної інтелектуальної діяльності етномовців. Її цікавлять більше мовні особливості фольклорних текстів. Звичайно, й фольклористика має дотичність до словесних явищ усної народної творчості, побіжно вивчає їх, бо будь-які художньо-образні засоби створюються за допомогою слова. Отже, її передусім цікавить слово як образотворчий художній засіб, а меншою мірою – смисловий (семантичний) бік фольклорного слова, у який заглиблюється лінгвофольклористика» [Гунчик 2011: 128–129]. Однак, вважаємо, що таку відносно нову галузь наукового знання не варто розглядати тільки як таку, яка займається вивченням мови фольклорних текстів. Лінгвофольклористичні студії повинні охоплювати весь арсенал мовних одиниць, що їх використовують для називання реалій народного побуту, народних звичаїв, обрядів, повір'їв тощо.

Дослідниця Н. О. Мех акцентує на тому, що чималий унесок у становлення вітчизняної лінгвофольклористики зробив О. О. Потебня [Мех 2015: 32], заклавши, по суті, її підвалини, адже мову дослідник розглядає як джерело світогляду, ментальності, психічного складу, історії народу. Крім того, він сформулював теорію словесності – цілісне вчення про природу слова й поетичної творчості, яке увібрало в себе здобутки європейської інтелектуальної думки.

Велика заслуга О. О. Потебні полягає в тому, що він подав нам зразки аналізу мовних одиниць з урахуванням етимології, аналогій в інших мовах, контекстуального оточення, узаємозв'язку виразових засобів. Ураховуючи прогностичний характер низки ідей ученого, зокрема і в галузі вивчення усної народної словесності, дедалі нагальнішою стає потреба нового прочитання його текстів. Сьогодні без належного осмислення наукових досягнень О. О. Потебні не може обійтися жоден дослідник мови загалом, а мови фольклору зокрема, бо його можна назвати основоположником теоретичної лінгвофольклористики [Сердега 2016: 103].

Фольклорні твори (пісня, казка та ін.) – це відносно чіткий чинник регіональної належності. Тому лінгвофольклористика безпосередньо пов'язана з діалектологією. Дослідник Ю. В. Грицевич у статті «Мова фольклору: діалект vs наддіалект» [3] цитує міркування П. Г. Богатирьова стосовно того, що «в основі мови літератури лежить літературна мова, в основі мови фольклору – діалект. Мова літератури – це літературна мова в її естетичній функції, мова фольклору – це діалект у його естетичній функції. Аналіз літературної мови в його естетичній функції неможливий, якщо ми не знаємо літературної мови в її комунікативній функції, як неможливо виявити специфіку мови фольклорного твору того чи того жанру, не знаючи діалекту, на якому виконується цей твір, діалекту в його комунікативній функції» [Грицевич 2020: 18].

Діалектологи неодноразово відзначали помилки в аналізі художніх засобів мови, коли дослідники приймали за специфічні риси фольклорних творів явища, поширені не лише в уснопоетичних текстах, але й у розмовній мові, говірковому мовленні. Тому лінгвофольклористика обов'язково має враховувати діалектні дані. Крім того, під час дослідження окремих мовних рівнів (лексики, фразеології, частково граматики і навіть фонетики) фольклорні матеріали можуть слугувати надійним джерелом, особливо якщо вони коригуватимуться також власне діалектологічними даними. Останнє найбільшою мірою стосується зразків усної народної творчості, зокрема пісень, які в багатьох випадках переносяться з однієї місцевості в іншу з дотриманням діалектних особливостей, що можуть бути й не властивими тій місцевості, де ця пісня заново побутує.

Можна опосередковано говорити і про зв'язки лінгвофольклористики з історією народу. Фольклор – явище історичне, тому вимагає стадіального вивчення з урахуванням

історичних чинників, рис та подій кожної конкретної епохи. Завдання дослідження усної народної творчості полягає також у тому, щоб виявити, як нові історичні умови чи їх зміна впливають на фольклор, що саме зумовлює появу нових жанрів. Цінним є також аналіз проблем історичної відповідності фольклорних жанрів, зіставлення текстів із реальними подіями, історизм окремих творів тощо. Крім того, фольклор часто сам може бути історичним джерелом [Беценко 2016: 41].

Найбільший період розвитку лінгвофольклористичної науки розпочався зі здобуттям Україною незалежності. У кінці ХХ – на початку ХХІ ст., з огляду на підвищений інтерес до етнолінгвістичних аспектів української мови, зазначає Н. О. Данилюк, спостережено посилену увагу до вивчення мови фольклорних текстів [Данилюк 2007: 4]. Відносно недавно з'явилася монографія І. В. Гунчика «Український магічно-сакральний фольклор: структура тексту та особливості функціонування» [Гунчик 2011], яку присвячено дослідженню українських магічно-сакральних текстів – народних молитов, замовлянь, примовок та інших типологічно споріднених утворень, на означення яких автор використав поняття «оказіонально-обрядовий фольклор». У науковій праці проаналізовано два типи фольклорного мовлення (апеляцію й експлікацію), з'ясовано специфіку апелятивних й експлікативних інваріантних одиниць (формул), досліджено чотири функціональні рівні оказіонально-обрядового фольклору, пов'язані з категоріями часу, простору, виконавця й адресата.

Проте в Україні й досі ще не сформовано окремої лінгвофольклористичної школи, не створено банку даних народнопоетичних текстів, немає осередків лінгвофольклористичного вивчення народних поезій, не проводять системної роботи над укладанням словників мови усної словесності, хоч українські науковці, як видно з висловленого вище, мають чималі напрацювання в цій царині.

Потребують також глибокого дослідження тематичне багатство лексики і фразеології, морфолого-словотвірні можливості лексем, специфіка синтаксичних одиниць, структура текстів різних жанрів. Важливим є студіювання основних концептів національномовної картини світу, що відтворюють мовленнєво-творчі та світоглядні потенції фольклорного соціуму. Досі не з'ясованим є питання про місце народнопоетичної мови в межах національної. Усе висловлене свідчить про те, що комплексне вивчення мови української народної словесності має низку подальших наукових перспектив.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беценко Т. Лінгвофольклористика в парадигмі сучасної філологічної науки. *Образне слово Луганщини : матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф. ім. Віктора Ужченка*. 2016. Вип. 15. С. 41–52.
2. Вовк М. П. Фольклористика у класичних університетах України (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) : навч. посібн. Київ : Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2014. 202 с.
3. Грицевич Ю. В. Мова фольклору: діалект vs наддіалект. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. 2020. № 3 (407). С. 16–24.
4. Гунчик І. Український магічно-сакральний фольклор: структура тексту та особливості функціонування: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 232 с.
5. Данилюк Н. Лінгвофольклористичні студії у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. *Народна творчість та етнографія*. 2007. № 3–4. С. 4–8.
6. Колесник Н. С. Про загальне та локальне в антропонімії коломийки. *Мова та стиль українського фольклору*. Київ : 1996. С. 64–67.
7. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість : підручник. Київ : Знання-Прес, 2006. 591 с.
8. Мех Н. Лінгвофілософська концепція О. О. Потебні й гуманітаристика ХІХ–ХХІ століть. *Культура слова*. 2015. Вип. 83. С. 32–36.
9. Сердега Р. Л. Фольклор як неоціненне джерело інформації і вдячний об'єкт гуманітарних студій. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Філологія*. 2016. Вип. 74. С. 103–107.

Мілана Майданюк

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В. В.

ДІАЛЕКТНА ФРАЗЕОЛОГІЯ – СКЛАДОВА МОВНОЇ ПЛОЩИНИ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Анотація. У статті досліджено процес використання діалектних фразеологізмів у художньому просторі Василя Стефаника. Проаналізовано фразеологічні діалектизми, до яких ми відносимо такі ФО, що містять хоч би один діалектний елемент будь-якого мовного рівня.